

VALKEAKOSKI
Konho
**Muinaisjäännösinventointi ranta-
asemakaava-alueella**
v. 2015

Timo Jussila

Tilaja: Insinööritoimisto Poutanen Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Inventointi	3
Kartat	6

Kansikuva: Kaakkoisen tontin maastoa sähkölinjan itäpuolella

Perustiedot

Alue: Valkeakoski, Konho. Ranta-asemakaava-alue, kiinteistöllä 908-429-1-157, joka sijaitsee valtatie 3:n ja Konhon kartanon itäpuolella olevassa niemessä, Jumusensalmen pohjoispuolella. Kiinteistö koostuu kahdesta erillisestä alasta.

Tarkoitus: Selvittää onko kiinteistöllä kiinteitä muinaisjäännöksiä..

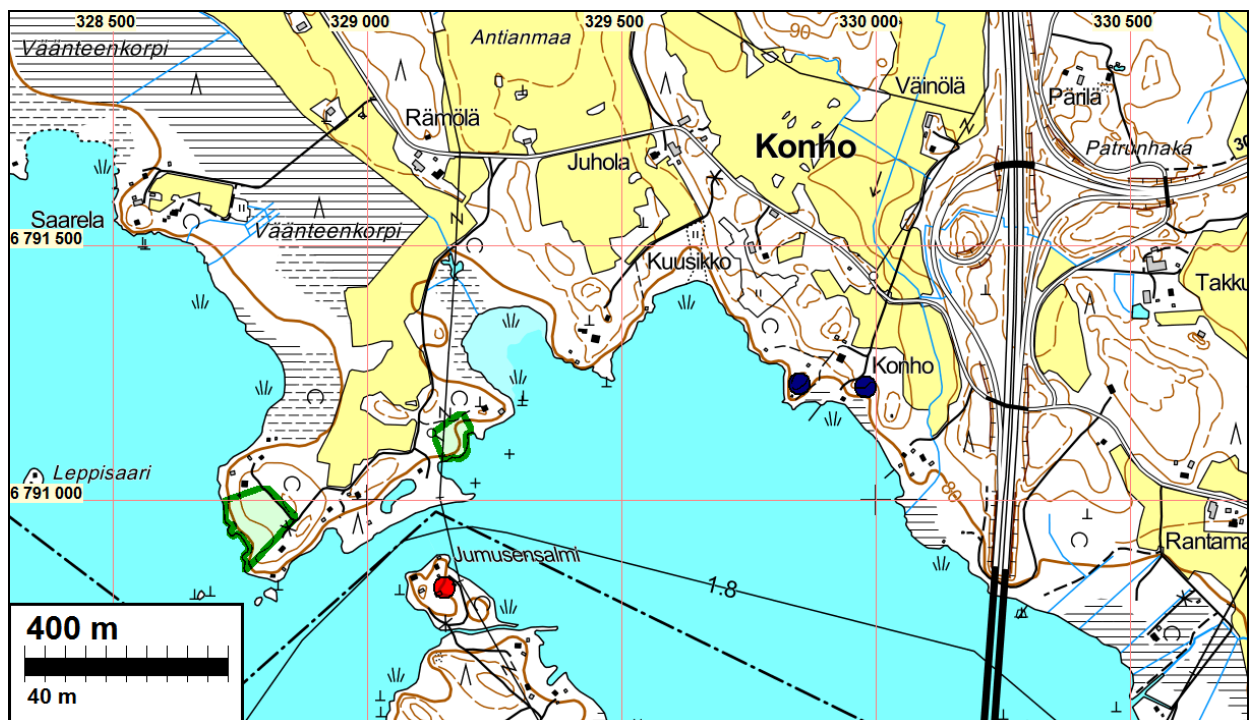
Työaika: maastotyö 8.7.2015

Kustantaja: Insinööritoimisto Poutanen Oy

Aiemmat tutkimukset: Timo Jussila, Valkeakoski Kärjenniemen-Metsäkansan-Konhon osayleiskaava-alueenmuinaisjäännösinventointi v. 2009

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Jussila.

Tulokset: Tutkimusalueilta ei aikaisemmin tunnettu muinaisjäännöksiä. Inventoinnissa ei havaittu mitään muinaisjäännökseen viittaavaa.

Tutkitut alueet vihreällä (vas.). Lännessä Konhon hist ajan muinaisjäännökset sinisin palloin (talotontteja) ja Jumusensalmen eteläpuolella kivikautinen asuinpaikka punaisella pallolla.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta kesällä 2015 ellei toisin mainittu. Kohdekuvaauksissa myös YKJ koordinaatit (PI). Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat digitaalisia. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä.

Inventointi

Konhon itäpuolella, Jumusensalmen pohjoispuolella on tekeillä ranta-asemakaava kiinteistölle 908-429-1-157. ”Pirkanmaan maakuntamuseon 18.6.2015 paikalla tekemässä maastokatselmuksessa kaava-alueella todettiin kivirakenteita (-perustuksia), jotka todennäköisesti liittyvät vanhoissa kartoissa esiintyvään torppaan. Tämän vuoksi maakuntamuseo kehotti asemakaava-alueella suoritettavaksi arkeologisen tarkkuusinventoinnin, jossa keskitytään pääasiassa historiallisen ajan kiinteisiin muinaisjäännöksiin ja muihin arkeologisiin kulttuuriperintökohteisiin.” Hankkeen kaavakonsulttina toimiva Insinööritoimisto Poutanen Oy tilasi muinaisjäänösinventoinnin Mikroliitti Oy:ltä.

Inventoitu kiinteistö koostuu kahdesta erillisestä osasta, joista toinen, laajempi, sijaitsee niemen luoteiskärjessä ja toinen niemen koillisosassa. Alueiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 1,5 hehtaaria. Koillisessa sijaitsevalle pienemmälle kiinteistön osalle ei kaavaluonnoksessa osoiteta rakentamista. Niemen kärjen osalle on kaavailtu kahta tonttia.

Alueella – kyseisessä niemessä - on viimeksi inventoitu muinaisjäännöksiä v. 2009 (Jussila). Tuolloin kyseessä oli osayleiskaavainventointi ja silloin ei tällä tämän niemen alueella katsottu olevan tarvetta tarkempaan tutkimukseen – muinaisjäännöksiä tai niille otollisia maastoja ei havaittu paikalla käytäessä. Salmen vastarannalla sijaitsee Vuollesaaren kivikautinen asuinpaikka ja kaava-alueesta n. 700 m itään Konhon saarintontti ja Konhon kartano historiallisen ajan talonpaikat. Alue kuuluu Konhon kylään. Varhaisin maininta Konho-nimestä on vuodelta 1390, kylänä mainitaan 1405. V.1540 maakirjassa kylässä on viisi taloa. 1600-luvulla kylästä muodostetaan kartano ja talot häviävät.

Vanajavettä – jonka vesistön salmessa alue sijaitsee – on laskettu 1800-l lopulla – 1900 l alussa. Niemen maa-alue on ollut hieman suppeampi. Vanha, laskua edeltävä vesiraja on ollut hieman yli nykyisen 80 m korkeustason. Kaikkiaan Vanajaveden vesistö on ollut esihistoriallisena aikana transgressiivinen, eli veden taso on ollut hitaasti nouseva. Rantasidonnaisia muinaisjäännöksiä voi periaatteessa löytää aivan nykyisen rannan tuntumasta, topografiasta missä ranta-asuminen on ollut mahdollista silloinkin kun vedentaso on ollut nykyistä hieman alempana. Kivikautta myöhempiä, rantahakuisia asuinpaikkoja – kuten varhaismetallikautisia ja rautakautisia – voi löytyä vanhan 1800- l rantatason tuntumasta ja hieman yläpuoleltakin.

Niemen lounaiskärjen alue on maastoltaan korkeampaa ja vanha vesiraja on aivan nykyisen rannan tuntumassa. Alueen pintamaaperä on erittäin kivikkoista ja maaperä hiesua. Vanhan rannan tuntumassa on pari suppeaa ja vähäkivisempää maastonkohtaa, jossa periaatteessa olisi voinut sijaita pienialainen kivi-rautakautinen leiripaikka. Näille kohdille tein useita koekuoppia, mutta mitään esihistoriaan viittaavaa en havainnut. Kärjen alueella on sijainnut v. 1959 kartalla mökki, mutta ei enää 1976 kartalla. Siitä on näkyvissä pieni aukea jonka keskellä on matala, laakea sammal- ja heinäpeitteinen maakasa, sekä tuskin havaittavia viitteitä rantaan menevästä tie- tai kävelyurasta tontin itäosassa. Jäljet kesämökistä on muutoin täysin hävitetty. Muille vanhoille kartoille 1700-l lopulta 1900- lopulle ei niemen kärjen alueelle ole merkitty rakennuksia. Kiinteistön luoteisosassa, niemen kärjen alueella ei ole minkäänlaisia merkkejä kiinteistä muinaisjäänöksistä.

Pienempi, koillinen tontti, minne ei rakentamista kaavaluonnoksessa osoiteta (M-alue), on maastoltaan erittäin kivikoinen ja maaperältään hienoaineksinen. Tontin länsiosan halki kulkee sähkölinja etelä-pohjoissuunnassa. Tontin länsikupessa on muuntaja ja siitä linja sähkölinjalle. Sähkölinjan ja muuntajan alue on avointa maastoa, muutoin alueella on rehevää ja tiheää, lehtomaista sekametsää. Paikalla käytäessä sähkölinjojen alue oli aluskasvillisuudeltaan suurelta osin pusikkoa (vatukkoa) ja pensasta, osin matalampaa heinää. Kuljin avointa sähkölinjojen

aluetta ristiin rastiin, mutta en heinikossa ja pusikossa havainnut mitään rakenteisiin viittaavaa. Ylipäättään linjan alue vaikutti raivatulta ja arkeologisessa mielessä hyvin sekoitetulta - ilmeisesti linjaa rakennettaessa. Muuta linjan alueelle tehty koekuoppa ei antanut mitään vihjettä muinaisjäännöksestä: maaperä sekoittunutta ja hienoaineksista, kivikkoista. Suurin osa tontista sijoittuu em. sähkölinjan ja muokatun alueen itäpuolelle, missä on metsää. Tontin itäreuna, pienen lahdekkeen pohjois-luoteispuolella on alavaa ja sen länsipuolella kohoaa korkeampi ja kuiva maasto (kartan n. 80 m korkeuskäyrän kohdilla). Metsäisellä tontin osalla (joka lohkareista ja kivikkoista) en havainnut mitään ihmistoimintaan viittaavaa.

1700-luvun lopun ns. Kuninkaankartassa (ks. luku kartat) alue on rakentamatonta mutta niemen keskellä, kaakkoisosassa on ollut niittymaata. 1842 pitäjänkartalla alue on rakentamatonta, tyhjää mutta niemessä niittymaata tai peltoa. Vuoden 1912 ns. Senaatin kartassa niemen kaakkoisosaan on merkitty torppa, joka vaikuttaisi sijoittuvan lähelle nyt inventoitua kaakkoista tonttia. Vuoden 1922 taloudellisessa kartassa on niemen kaakkoisosaan merkitty Saarisen talo, pellon reunalle rantaan. Vuoden 1959 kartalla kyseistä taloa ei enää ole. Pellon länsireuna on ko. kartalla merkitty pusikkoksi ja pusikkoinen ala ulottuu aivan nyt inventoidun tontin länsikulmaan, missä muuntaja. Voisi olettaa, että kyseinen v. 1959 kartan pusikkoalue pellon ja metsän välillä olisi vanhaa Saarisen pihamaata. V. 1922 kartalla talo on merkitty aivan pellon laitaan ja itse talonpaikka olisi voinut sijaita nykyisen tien liepeillä (mitään tietä ei paikalle tule v. 1976 aiemmissa kartoissa). Tontin länsiosan halki kulkeva sähkölinja on rakennettu joskus v. 1959 jälkeen ja ennen v. 1976.

Nyt tutkitun kaakkoisen tontin alueella en havainnut mitään taloon viittaavaa – mutta sähkölinjan alue on kovin sekoittunutta ja maaperä joka tapauksessa ”myllätyltä” vaikuttavaa (linjaa rakennettaessa kiviä siirretty ja raivattu). Muutamassa koekuopassa ei ollut yhtään mitään mainittavaa. Kaakkoisella tontilla ei ole mitään muinaisjäännökseen viittaavaa – siellä ei ole edes pyyntikulttuurin asuinpaikalle sopivaa maastoa (vähäkivisiä kohtia) toisin kuin lounaisella kiinteistöllä. Kivirakenteiden jäännöksiä en havainnut – muita kuin sähkölinjaan ilmeisesti liittyvää raiviota.

Koillisen, erillisen tontin länsireunamilla on saattanut sijaita torppa (sitemmin talo) joka on perustettu joskus 1840-luvun jälkeen. Talo on hävinnyt kyseiseltä paikalta ilmeisesti 1950-luvun alussa tai mahdollisesti hieman aiemmin. 1800-1900-luvun torpan- ja talonpaikat eivät ole muinaisjäännöksiä (HIKI opas: Niukkanen M 2009: Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojelu. Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3). Tässä tapauksessa torppa on vielä suhteellisen nuori, mahdollisesti vasta 1900-luvulla perustettu ja varmuudella vielä 1920-luvulla asuttu ja itse talonpaikka ei ilmeisesti ole tontilla sijainnut. Mahdollisen vanhan pihamaan alue (pihan itäosa) nyt tutkitulla tontilla on sähkölinjaa ja muuntajan aluetta, kaikkiaan varsin sekoitettua ja raivattua aluetta, jossa vanhaa pihamaata ja siihen liittyvien rakennusten jäänteitä ei ole ehjänä jäljellä. Tässä tapauksessa en nähnyt tarpeelliseksi tehdä paikalla systemaattista koekuopitusta koska ilman sitäkin ja muutoin saaduin silmänvaraisin havainnoin on selvää, että paikalla ei ole kiinteää muinaisjäännöstä. Paikalle ei myöskään osoiteta rakentamista.

Tutkimuksen tulos on: kiinteistön 908-429-1-157 alueella ei ole kiinteitä muinaisjäännöksiä.

6.8.2015

Timo Jussila

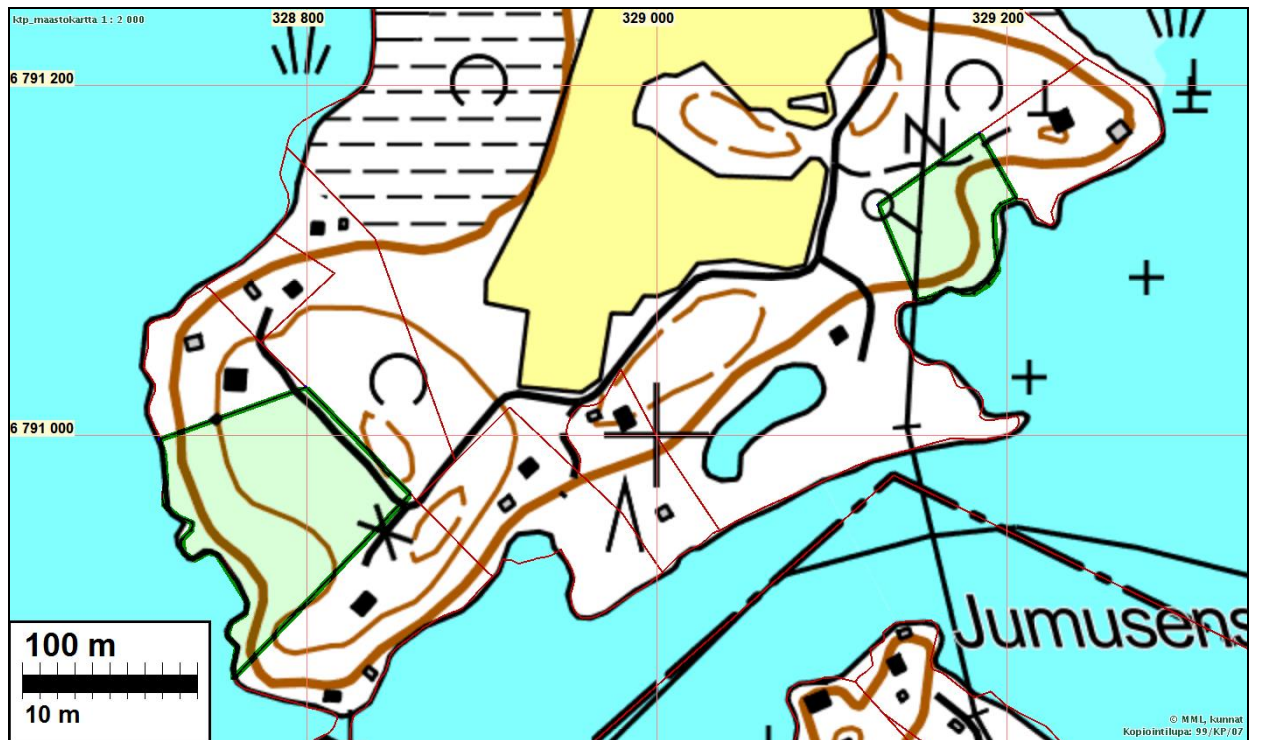
Lounaisen tontin maastoa

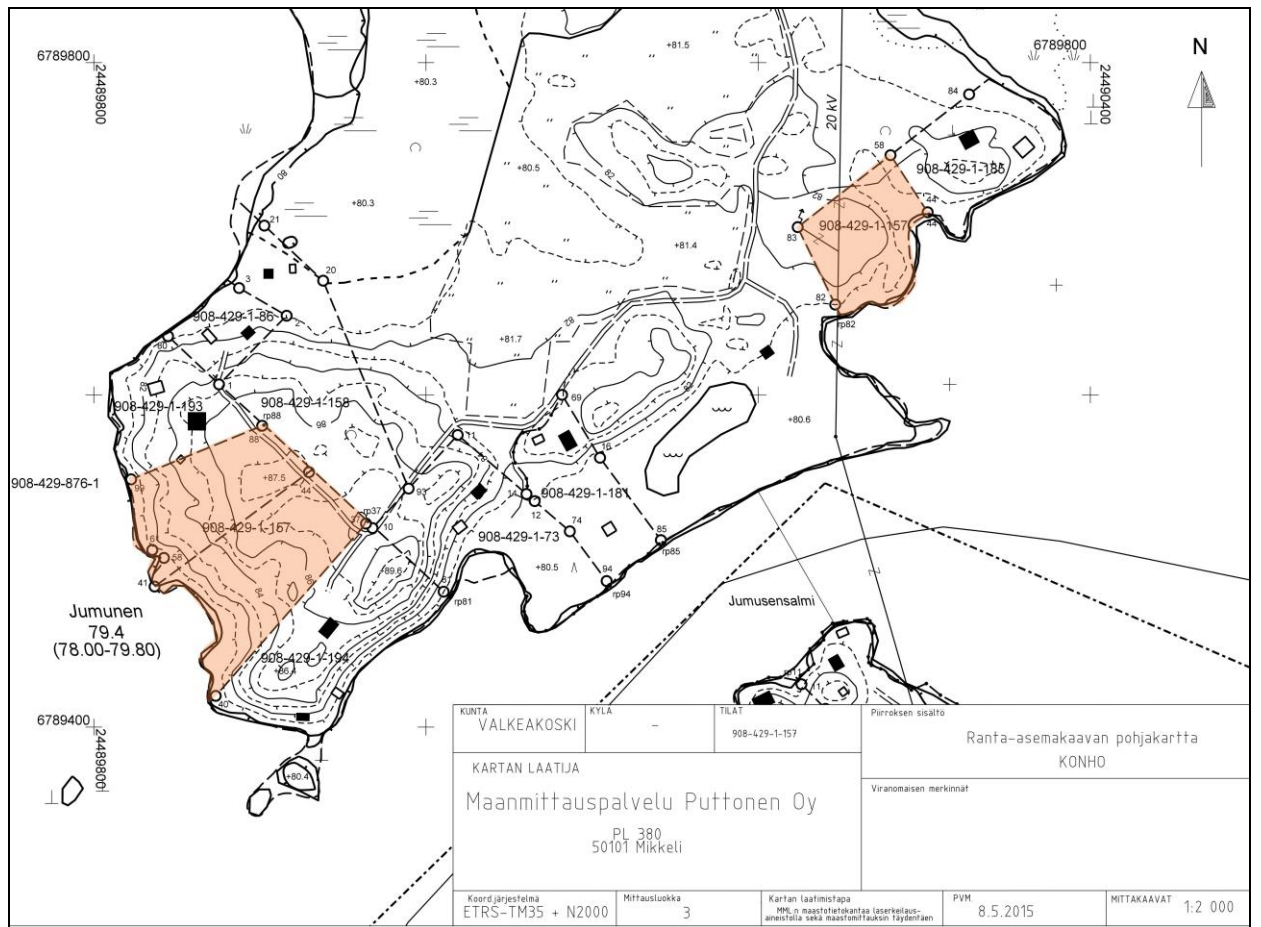
Lounaisen tontin maastoa, vasemmalla aukkoa jossa ilmeisesti ollut mökki 1950-60 luvulla.

Kartat

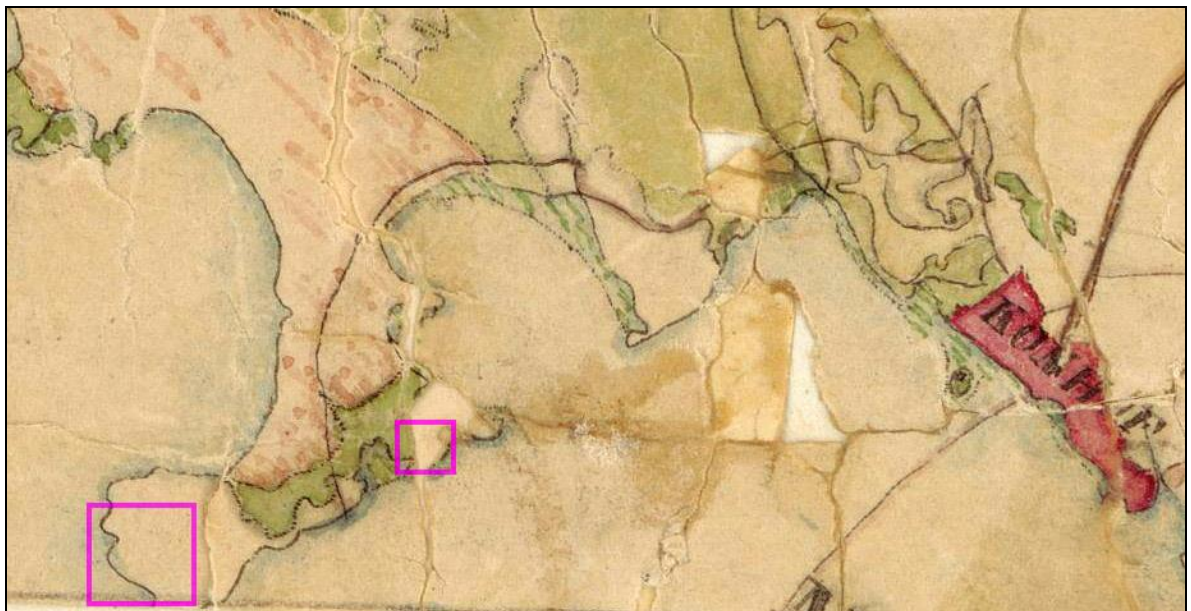
Tutkitut alueet vihreällä

Ote ranta-asemakaavan pohjakartasta jossa tutkitut kiinteistöt ruskealla.

Ote ns. Kuninkaankartasta v. 1796-1804. Pääle on merkitty sinipunaisilla suorakaiteilla tutkittujen alueiden sijainnit.

Ote Sääksmäen pitäjänkartasta 18490-luvulta. Pääle on merkitty sinipunaisilla suorakaiteilla tutkittujen alueiden sijainnit.

Ote senaatinkartasta v. 1912. Niemen kaakkoisosaan on merkitty torppa (keskellä).

Ote taloudellisesta kartasta v. 1922. Senaatinkartan torpan kohdille on merkitty Saarisen talo.

Oteperuskartasta v. 1959. Saarisen talo hävinnyt mutta pellon laidan pusikko saattaisi olla jäännettä pihamaasta.

Ote peruskartasta v. 1976.